

2012. évi Levéltári Nap

A **2012. november 16-án sorra kerülő Levéltári Napunk** tudományos programját azzal a céllal állítottuk össze, hogy megmutassuk, mennyire gazdag és sokszínű a raktárainkban őrzött iratanyag, az múltunknak mennyire sokféle megközelítését teszi lehetővé. Hogy a tág értelemben vett jogszolgáltatási iratok nemcsak a politika- és a jogtörténetnek, hanem a gazdaság- és a társadalomtörténetnek is fontos forrásai. Hogy miként lehetett élni, visszaélni és szándékosan nem élni az intézményes jog kínálta lehetőségekkel – a dualizmus korától a Kádár-korig terjedő évszázadban.

A levéltár elsődleges feladata a közfeladatokat ellátó szervek iratainak megőrzése, ezzel felhasználásuk lehetőségének biztosítása. De a levéltár tudományos műhely is. A levéltárosok nemcsak begyűjtik és megőrzik, hanem ismerik és értik is az iratokat. És törekszenek arra, hogy az azokból nyert ismereteiket megosszák mindazokkal, akik érdeklődnek közös múltunk iránt.

A rendezvényt a [Nemzeti Kulturális Alap](#) támogatta.

Nemzeti
Kulturális
Alap

Szakmai beszámoló jelentés

A Nemzeti Kulturális Alap 2012. évi

3508/00909 pályázati azonosító számú

támogatási szerződésének teljesítéséről

Perekbe zárt történelem

Konferencia

Budapest Főváros Intézményi Napján

2012. november 19.

A konferencia programja a *Nyitott Levéltárak programsorozat Levéltárak Őszi Fesztiválja rendezvénysorozatához* kapcsolódott, amely céljául tűzte, hogy a levéltárak olyan programmal lépjenek az érdeklődők elé, amely alkalmas tudományos teljesítményük bemutatására, és hozzájárul olyan társadalmi kérdések megvitatásához, amelyek fontos szerepet játszanak a demokratikus jogállam zavartalan működésében, az állampolgári tudatosságban.

A konferencia közönsége:

A konferencián döntő részben a BFL levéltárosai és a levéltárban évek óta rendszeresen kutatók, valamint a jogszolgáltatási intézmények aktív képviselői vettek részt. Mintegy húsz fővel képviseltette magát a Magyar Ülnöki Egyesület, jelen volt a Magyar Közjegyzői Kamara képviselője, és jelen voltak más levéltárak tudományos munkatársai, illetve történészek, diákok.

A konferencia alap gondolata:

A konferenciával arra akartuk ráirányítani a figyelmet, hogy a levéltárban őrzött jogszolgáltatási iratok mennyivel többfajta kutatást tesznek lehetővé, mint amennyire általában használják azokat a kutatók, illetve megmutatni, hogy a levéltár nemcsak iratórzó hely, hanem szakmai-szellemi műhely is.

Ezt a célkitűzést a konferencia sikerrel oldotta meg. Az előadások szakmai színvonala egyértelműen bizonyította, hogy a levéltár nem pusztán egy iratórzó hivatal, hanem fontos szakmai műhely is; hogy a levéltárosok nem pusztán ismerik a rájuk bízott iratokat, hanem tisztában vannak azok történelmi forrásértékével is. Az egyes előadásokból pedig kiderült, hogy például a népbírói iratok nemcsak a magyarországi holokauszt megismeréséhez nélkülözhetetlen források, hanem a huszadik század első felének gazdaságtörténete, a magyar államiság összeomlása, illetve az 1945-ben kezdődő újjáépülés feltárása is elképzelhetetlen nélkülük.

A tudományos konferencia programján az alábbi előadások hangzottak el:

1. Nagy Sándor: Játék a joggal. Törvény, bírói gyakorlat és joghasználat budapesti házassági bontóperekben (1868-1910)
2. Perényi Roland: Vizsgálati foglyok, elítéltek, államfoglyok. A 19. század végi „bűnöző osztályok” egy adatbázis tükrében
3. Sarusi Kiss Béla: Egy budai villa története. Korrajz egy budai villa építésén, majd adás-vételein keresztül a közjegyzői iratok alapján
4. Hlbocsányi Norbert: A pesti pénzoligarchák kapcsolta az Unió Rt.-vel
5. Gerhard Péter: Egy kortes a bíróság előtt. A választási bírászkodás gyakorlatának bemutatása egy 1910-ben csalás, ill. választási visszaélés miatt indított ügyön keresztül
6. Fehér Csaba: A Sorg-ügy – egy vállalatbirodalom bukása
7. Bíró Aurél: Büntetőperek a Horthy-korban
8. Lócsei Anikó: Büntetőeljárás alá vont fiatalok az ötvenes években
9. Lugosi András: Ósbudavári Leszbosz avagy szexualitás és ellenforradalom gróf Zichy Rafael palotájában
10. Munkácsi Krisztina: Az első népbírói eljárás. A népbírói működésének kezdete a Rotyis Péter és Szívós István elleni eljárás alapján
11. Tasnádi Ákos: Beszterce, Gurten, Zalaegerszeg – Novák Ferenc a népbírói előtt
12. Szakolczai Attila: A legutolsó (?) ötvenhatos per
13. Koltai Gábor: Fegyelem a pártban. Az MDP pártfegyelmi eljárásrendjének bemutatása
14. László Zsófia: Érdemtelenek az érdemrendre? A Szocialista Hazáért Érdemrenddel kitüntetett párttagok fegyelmi ügyei
15. Rácz Attila: A bírósági és a pártfegyelmi eljárások kölcsönhatása (1957-1989). A pártfegyelmi eljárás általános ismertetése után konkrét példák alapján a kölcsönhatásról

Az előadások rövid ismertetése:

Nagy Sándor előadásában azt a kérdést járta körül, hogy miként éltek vagy nem éltek a vizsgált időszak házassági bontóperes eljárásainak felei a törvények adta lehetőséggel. Arra az eredményre jutott, hogy a házasságot felbontó eljárások irataiból kevéssé ismerhető meg a kor társadalomtörténete, mivel (ha volt) az érdemi vita és egyezkedés nem a bíróság előtt zajlott, így annak a forrásokban nincs, vagy csak elvétve van nyoma.

Perényi Roland azt vázolta fel, hogy a BFL-ben a fogolytörzskönyvekből készített adatbázis alapján miként lehet megismerni a 19. század végének bűnelkövetőit, illetve hogy az

adatbázisból nyerhető kép mennyiben felel meg, illetve mennyiben tér el attól a képtől, amire a nemzetközi szakirodalom más források alapján jutott.

Sarusi Kiss Béla arra mutatott rá, hogy a közjegyzői iratok akár az építészettörténetnek is fontos forrásai lehetnek, azok módot nyújtanak egy épület megvalósulásának végigkövetésére a tervezéstől a használatba vételig.

Hlbocsányi Norbert előadása jellegében hasonló volt Sarusi Kiss Béláéhoz: ő azt mutatta be, hogy az alapvetően gazdasági forrásként kezelt cégbíróági iratok alapján hogyan írható családtörténet, és miként ismerhetők meg a 19-20. századi Budapest színházi világának gazdasági összefüggései.

Gerhard Péter egy század eleji eset alapján keresett választ arra, hogyan próbálta a jog definiálni a választási visszaélést, illetve a jogalkalmazók kezelni az ilyen címen indított ügyeket. Előadása egy konkrét eseten keresztül adott jelentős társadalomtörténeti nővumokat, és vont le általános tanulságokat.

Fehér Csaba egy népbíróági ügyön keresztül mutatta be egy család és egy családi vállalkozás történetét, gazdaság és hatalom összefonódását 1945 előtt és 1945 után, végül pedig a népbíróági eljárások sajátosságait. Előadásának fontos szakmai újdonsága volt eltérő álláspontok értékmentes bemutatása.

Biró Aurél az 1919–1920-ban indított büntetőeljárások alapján tett kísérletet a Tanácsköztársaság idején Budapesten működött fegyveres testületek topográfiájának kiegészítésére.

Lőcsei Anikó az ötvenes évek legelején eljárás alá vont fiatalok, köztük számos gyermekkorú esetét vizsgálta. Vázolta azokat a bűncselekménynek tekintett magatartásokat, amelyekért leggyakrabban indult eljárás fiatalok ellen, és néhány esettanulmányon keresztül bemutatta, miként zajlottak ezek az eljárások.

Lugosi András előadásában egyfelől Tormay Cecile személyiségének kettősségével foglalkozott, másfelől rávilágított arra, hogy milyen veszélyei vannak annak, ha a történész a valóban történekről tett beszámolóknak tekinti azokat a vallomásokat, amelyeket egy-egy perer eljárásban jegyzőkönyveztek.

Munkácsi Krisztina előadása két történeti síkon mozgott: vizsgálta egyfelől, hogy mit követett el az a két férfi, aki az első népbírósi per vádlottja lett, és vizsgálta másfelől azt, hogy mennyiben szolgált (már az első) népbírósi eljárás a valóban történtek felderítését, és mennyiben volt szolgálója más, politikai érdekeknek.

Tasnádi Ákos előadása hasonlóképpen két síkon mozgott: egyfelől érzékletes képet adott a magyar államiság teljes összeomlásáról a második világháború végén, másfelől megmutatta, hogy a vádlottak – speciális érdekeik felismerése után – hogyan tudtak sikerrel védekezni az ellenül felhozott vádakkal szemben.

Szokolczi Attila egy 1966–1967-ben folyt per alapján tárgyalta a koncepciók perének főbb jellemzőit, és próbálta példákkal illusztrálva megmutatni, miként leplezhető le egy-egy eljárás koncepciója.

Koltai Gábor azt mutatta be, hogy miként alakult ki az MDP-ben az a fegyelmezési mechanizmus, amely fokozatosan szakszerűsödve, bürokratikus eljárási renddé alakult. Mi volt a pártfegyelmi eljárások eljárási rendje, mik voltak a legjellemzőbb pártbüntetések.

László Zsófia számos kérdésre keresett választ az 1945 előtt, ún. régi párttagok kezelésével kapcsolatban: Hogyan viszonyult a párt a saját maga által elismert és kitüntetett csoport tagjaihoz, ha ők szembefordultak a normákkal? Mely vétségeket tekintettek enyhébbnek és melyeket súlyosabbnak? Milyen „enyhítő körülményeket” vettek figyelembe az büntetés kiszabásakor? Hogyan viszonyult a pártfegyelmi a büntetőügyekhez?

Végül Rácz Attila – lényegében folytatva Koltai Gábor előadását – konkrét példákon keresztül mutatta be az állam bíraskodási és az MSZMP pártfegyelmi eljárásainak egymásra hatását, a budapesti fegyelmi ügyek hatásköri vonatkozásait, a fegyelmi eljárások rendszerét, illetve a leggyakrabban alkalmazott büntetési módokat.

A Levéltári Nap meghívója
1.

A Levéltári Nap meghívója
2.

Az Erkel ferenc Vegyeskar Kamarakórusa nyitotta meg a Levéltári Napot

A 2012. évi Levéltári Nap megnyitója, melyet Nagyné Varga Melinda, nyitott meg.

A Gárdonyi Albert posztumusz díj átadása

A Gárdonyi Albert Emlékérem kitüntetettje, Tasnádi Ákos

A Gárdonyi Albert Díj kitüntetettje, Demeter Györgyi

Nagy Sándor főlevéltáros előadása

Perényi Roland társadalomtörténész, múzeológus előadása

Sarussi Kiss Béla főosztályvezető előadása

Gerhard Péter levéltáros előadása

Hlbocsányi Norbert levéltáros előadása

Lócsei Anikó levéltáros
előadása

Lugosi András levéltáros
előadása

Szakolczai Attila levéltáros
előadása